

3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/73-3-6>

УДК 69.003:338.2:330.3

Дмитренко А.А.

аспірант кафедри економіки та маркетингу,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

Dmytrenko Anton

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Доведена актуальність та необхідність розробки та застосування теоретико-методичного підходу до оцінки рівня розвитку будівельних підприємств. Запропонована багаторівнева система показників оцінки розвитку будівельних підприємств на основі стейкхолдерних, інвестиційно-інноваційних, чинників фінансово-економічного стану, рівня стратегічного забезпечення та ефективності маркетингової діяльності й організаційного забезпечення, яка надає можливості розробити теоретико-методичний підхід до оцінки рівня розвитку, враховуючи напрями та особливості функціонування будівельних підприємств. Розроблено теоретико-методичний підхід до оцінки рівня розвитку будівельних підприємств, який базується на сукупності методів і моделей, застосування яких дозволяє визначити інтегральний чинник для здійснення економіко-математичного моделювання чинників розвитку й прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Ключові слова: *розвиток, будівельні підприємства, науково обґрунтовані рекомендації, інтелектуальні економічні системи, теоретико-методичний підхід, оцінка, моделювання, точки зростання.*

Постановка проблеми. Забезпечення ефективності діяльності будівельних підприємств (БП), формування напрямів їх розвитку є важливим завданням у сучасних надзвичайних економічних умовах. У цьому контексті слід відзначити, негативний вплив зовнішніх чинників, внутрішні диспропорції, що виникають у сфері діяльності суб'єктів господарювання, наслідки агресії РФ. Крім того, визначено зниження обсягів реалізації будівельної продукції, капітальних інвестицій, робочого та виробничого потенціалу.

У таких умовах особливого значення набуває формування кількісної основи прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо забезпечення розвитку будівельних підприємств на основі розробки та застосування теоретико-методичного підходу до оцінки їх розвитку. Тому тема дослідження є актуальною, має важливе значення для будівельних підприємств на сучасному етапі економічних перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для розробки теоретико-методичного підходу застосовуються сукупність методів і моделей, які представлені у наукових розробках. Зокрема, у деяких наукових роботах для оцінки розвитку будівельних підприємств

характеризуються методи, які базуються на визначенні сукупності показників результативності їх діяльності (доходи, витрат, прибутки (збитки)) [1–3].

Заслужують на увагу розробки, які оцінюють рівень конкурентоспроможності будівельних підприємств через призму системи показників, що характеризуються відповідними чинниками [4]. При цьому запропонована комплексна методика оцінки конкурентоспроможності будівельних підприємств як важливого чинника їх розвитку [5].

Для оцінки розвитку будівельних підприємств розробляються відповідні економіко-математичні моделі, які включають показники функціонування будівельної сфери для формування прогнозних напрямів її змін [6].

Оцінка розвитку будівельних підприємств запропоновано здійснювати через призму складових управління інноваційним потенціалом будівельних підприємств: виробничі можливості; кадрові можливості; науково-технічні можливості; маркетингові можливості; організаційні можливості [7–8].

Для оцінки рівня розвитку будівельних підприємств застосовується інтегральний підхід. Зокрема, досліджуючи аспекти формування інвестиційної при-

вабливості будівельних підприємств як важливого компонента забезпечення їх розвитку [9–12].

Системний підхід до оцінки рівня розвитку рівня конкурентоспроможності та рівня потенціалу підприємства із визначенням відповідних вагових коефіцієнтів [13].

Слід зазначити, що для оцінки чинників розвитку будівельних підприємств використовуються бальні, експертні, рейтингові, методи факторного аналізу. Представлені методи в основному застосовують результати думок або експертів, або дослідника.

Для оцінки чинників розвитку будівельних підприємств використовуються й кількісні методи, які базуються на показниках, що характеризують різні аспекти діяльності компаній.

Таким чином, у результаті систематизації автором запропоновано використання комплексного підходу до інтегральної оцінки рівня розвитку будівельних підприємств, який базується на застосуванні кількісних і якісних методів, відповідних моделях та спрямований на визначення інтегрального показника, що дозволяє сформулювати системне оцінне середовище прийняття обґрунтованих рішень.

Мета статті – розробка та реалізація теоретико-методичного підходу до оцінки рівня розвитку будівельних підприємств. Досягнення мети здійснюється шляхом вирішення наступних завдань:

- систематизація теоретичних положень щодо визначення підходів до оцінки рівня розвитку БП;
- формування напрямів розробки теоретико-методичного підходу до оцінки розвитку будівельних підприємств;
- виявлення особливостей реалізації теоретико-методичного підходу до оцінки розвитку БП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розробка теоретико-методичного підходу до оцінки рівня розвитку будівельних підприємств здійснюється на основі систематизації існуючих наукових положень, практичних аспектів та особливостей функціонування суб'єктів господарювання, визначених чинників, що впливають на їх розвиток. Враховуючи вищезазначене, автором запропоновані напрями розробки теоретико-методичного підходу:

- формування інформаційно-аналітичного забезпечення щодо оцінки рівня розвитку будівельних підприємств;

- визначення чинників розвитку БП;
- побудова багаторівневої системи показників оцінки рівня розвитку будівельних підприємств;
- оцінка локальних чинників;
- розробка моделі оцінки системних показників рівня розвитку будівельних підприємств;
- оцінка системних чинників;
- побудова моделі оцінки інтегрального показника рівня розвитку будівельних підприємств;
- визначення вагових коефіцієнтів;
- оцінка інтегрального показника рівня розвитку будівельних підприємств;
- здійснення економіко-математичного моделювання впливу чинників на інтегральний показник;
- інтерпретація отриманих результатів.

Формування інформаційно-аналітичного забезпечення здійснюється на основі даних про організаційно-економічні чинники діяльності будівельних підприємств. Слід вказати на виокремлені чинники розвитку будівельних підприємств.

На основі виокремлених чинників розвитку БП побудована багаторівнева система показників оцінки рівня їх розвитку.

Багаторівнева система показників оцінки рівня розвитку будівельних підприємств складається із локальних чинників (3 рівень), системних (2 рівень), інтегрального показника (1 рівень) (табл. 1). Запропонована багаторівнева система показників дозволяє врахувати широке коло чинників, що впливають на розвиток БП та забезпечити моніторинг їх змін на відповідному рівні. Це забезпечує формування оцінного середовища прийняття обґрунтованих рішень на будівельних підприємствах.

Відповідно до запропонованих етапів розробки теоретико-методичного підходу та побудованої багаторівневої системи показників, визначені локальні чинники розвитку будівельних підприємств, які оцінюються на основі застосування якісних і кількісних методів оцінки. Зокрема якісні методи оцінки реалізуються шляхом застосування методу експертних оцінок з урахуванням «ваги» експертів, кількісні характеризуються відповідними показниками, що визначають функціонування будівельної сфери, соціально-економічний стан

Таблиця 1

Багаторівнева система показників оцінки рівня розвитку будівельних показників

1 рівень	2 рівень	3 рівень
Інтегральний показник розвитку (I _б)	Стейкхолдерний чинник розвитку (D ₁)	Локальні стейкхолдерні чинники (D ₁₁ – D ₁₂₃)
	Інвестиційно-інноваційний чинник розвитку (D ₂)	Локальні інвестиційно-інноваційні чинники (D ₂₁ – D ₂₉)
	Чинник фінансово-економічного стану будівельних підприємств (D ₃)	Локальні чинники фінансово-економічного стану будівельних підприємств (D ₃₁ – D ₃₁₁)
	Рівень стратегічного забезпечення розвитку будівельних підприємств (D ₄)	Локальні чинники стратегічного забезпечення розвитку будівельних підприємств (D ₄₁ – D ₄₅)
	Рівень ефективності маркетингової діяльності будівельних підприємств (D ₅)	Локальні чинники ефективності маркетингової діяльності будівельних підприємств (D ₅₁ – D ₅₇)
	Рівень організаційного забезпечення розвитку будівельних підприємств (D ₆)	Локальні чинники організаційного забезпечення розвитку будівельних підприємств (D ₆₁ – D ₆₃)

Джерело: складено автором

держави, фінансово-економічний стан будівельних підприємств.

Системні чинники оцінюються на основі запропонованої моделі, що побудована на основі результатів оцінки локальних чинників розвитку БП:

$$D_i = \sqrt[n]{D_{ij}}, \quad (1)$$

де D_i – системні показники розвитку будівельних підприємств, відн. од.;

D_{ij} – локальні чинники розвитку БП, відн. од.

n – кількість локальних чинників розвитку будівельних підприємств, од.

На основі визначених системних чинників побудована модель оцінки інтегрального показника розвитку БП:

$$I_D = \sum_{i=0}^n k_i * D_i, \quad (2)$$

де I_D – інтегральний показник розвитку будівельних підприємств, відн. од.

k_i – вагові коефіцієнти, що визначають вплив системних чинників на інтегральний показник, відн. од.

D_i – системні показники розвитку будівельних підприємств, відн. од.

Вагові коефіцієнти характеризують взаємний вплив системних чинників та їх вплив на інтегральний показник розвитку БП і оцінюється із застосуванням методу аналізу ієрархій.

Враховуючи вищезазначене, здійснено оцінку інтегрального показника розвитку будівельних підприємств, які представлені на рис. 1. У результаті оцінки інтегрального показника розвитку будівельних підприємств визначено посередній рівень на більшості з них, який характеризується несистемною реакцією на зміни в управлінській структурі для забезпечення Р БП, реалізуються окремі напрями формування організаційної культури, для забезпечення розвитку суб'єктів господарювання визначено несистемний рівень застосування та врахування нормативно-правового забезпечення. Окремі значення показників фінансово-економічного стану БП відповідають нормативним, несистемно реалізуються напрями інвестиційно-інноваційної діяльності, забезпечуються окремі напрями взаємодії із стейкхолдерами, що впливають на розвиток будівель-

них підприємств, у повному обсязі не сформовано стратегічне забезпечення діяльності компаній.

Поряд з цим, на АТ «Трест Житлобуд-1» спостерігається високий рівень формування та реалізації напрямів і компонентів розвитку будівельного підприємства. Зокрема, визначена висока реакція на зміни в управлінській структурі для забезпечення розвитку БП, перманентно реалізуються напрями формування організаційної культури компаній, для забезпечення розвитку суб'єктів господарювання, визначено врахування положень нормативно-правового забезпечення та змін, які відбуваються у ньому. Забезпечується зростання показників фінансово-економічного стану БП, реалізуються напрями інвестиційно-інноваційної діяльності, забезпечуються напрями взаємодії із стейкхолдерами, що впливають на розвиток будівельних підприємств, формується й реалізується стратегічне забезпечення.

Таким чином, у результаті реалізації теоретико-методичного підходу до оцінки рівня розвитку БП сформовано кількісне підґрунтя для формування заходів забезпечення розвитку, проведення економіко-математичне моделювання впливу системних чинників на інтегральний показник.

Висновки. Отже, запропонована багаторівнева система показників оцінки розвитку будівельних підприємств на основі стейкхолдерних, інвестиційно-інноваційних, чинників фінансово-економічного стану, рівня стратегічного забезпечення та ефективності маркетингової діяльності й організаційного забезпечення, яка надає можливості розробити теоретико-методичний підхід до оцінки рівня розвитку, враховуючи напрями та особливості функціонування БП.

Розроблено теоретико-методичний підхід до оцінки рівня розвитку будівельних підприємств, який базується на сукупності методів і моделей, застосування яких дозволяє визначити інтегральний чинник для здійснення економіко-математичного моделювання чинників розвитку й прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

На основі сформованого кількісного підґрунтя, реалізовані процеси економіко-математичного моделювання розвитку будівельних підприємств шляхом

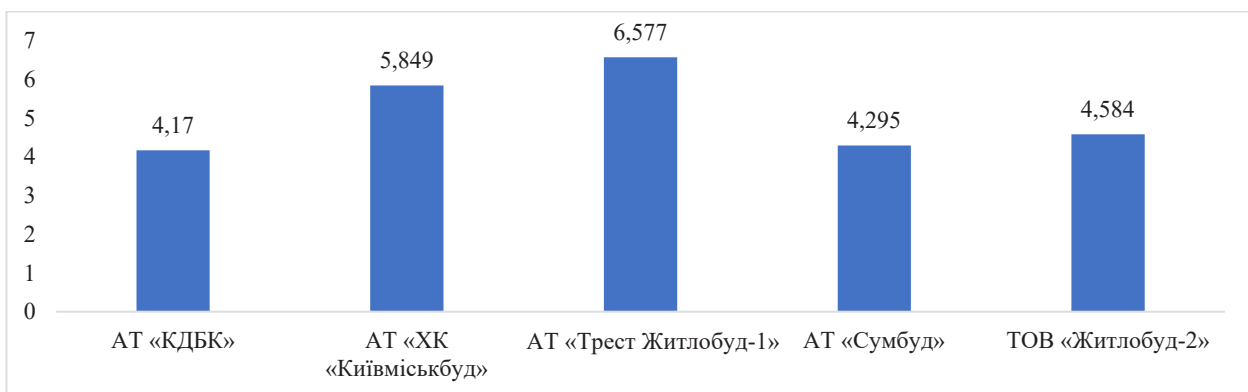

Рис. 1. Інтегральний показник розвитку будівельних підприємств, відн. од.

Джерело: складено автором

визначення залежності між інтегральним показником розвитку та системними чинниками на основі застосування методу кореляційно-регресійного аналізу, критеріїв адекватності моделей, що дозволяє визначити прогностичні зміни узагальнюючого показника розвитку БП.

Здійснено прогнозування інтегрального показника розвитку будівельних підприємств залежно від змін стейкхолдерних, інвестиційно-інноваційних, чинників фінансово-економічного стану, рівня стратегічного й організаційного забезпечення, ефективності маркетингової діяльності на основі застосування розроблених економіко-математичних моделей, що дозволило визначити «точки» зростання узагальнюючого показника розвитку БП.

На основі проведеного дослідження, розроблено організаційно-економічний механізм забезпечення

розвитку будівельних підприємств шляхом застосування організаційно-економічного забезпечення, інструментарію оцінки інтегрального показника розвитку, результатів економіко-математичного моделювання й прогнозування, що надає можливість розробити науково обґрунтовані рекомендації забезпечення розвитку БП.

Запропоновані науково обґрунтовані рекомендації забезпечення розвитку будівельних підприємств, що базуються на кількісних параметрах та заходах забезпечення розвитку через призму визначених «точок» зростання інтегрального чинника на основі збільшення системних стейкхолдерних, інвестиційно-інноваційних, чинників фінансово-економічного стану, рівня стратегічного й організаційного забезпечення, ефективності маркетингової діяльності.

Список літератури:

1. Методичні рекомендації щодо відслідкування динаміки основних економічних показників роботи стратегічно важливих підприємств і підприємств-монополістів (на основі індивідуального моніторингу підприємств). URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=MetodichniRekomendatsii&pageNumber=4> (дата звернення: 28.09.2023).
2. Рогожин П. Економіка будівельних організацій. Київ : Скарби, 2011. 448 с.
3. Романенко О.В. Ефективність витрат будівельних організацій з пересувним режимом роботи : дис. ... к.е.н. : спец. 08.07.03 «Економіка будівництва». Київський національний університет будівництва і архітектури. Київ, 2006. 221 с.
4. Торкатюк В.І. Аналіз сучасного стану будівельного комплексу України, в контексті формування регіональних структур його функціонування. URL: <http://economy.kname.edu.ua> (дата звернення: 30.09.2023).
5. Сич О.С. Методи оцінки конкурентоспроможності будівельних підприємств. Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2015. № 61. С. 65–69.
6. Лаговський В.В., Паянок Т.М. Моделювання динаміки розвитку будівельної галузі України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 710–716. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/137.pdf> (дата звернення: 28.09.2023).
7. Демочані О.Е. Інноваційні засади розвитку аналітичних моделей контролінгу будівельних підприємств. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. С. 55–60. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2020/42-2020/12.pdf> (дата звернення: 27.09.2023).
8. Суркова Ю.О. Проблеми реалізації інноваційної моделі розвитку у вітчизняному будівельному комплексі. *Фінанси України*. 2008. № 6. С. 99–110.
9. Калантай А. Оцінка стану інвестиційної привабливості підприємства на основі фінансової звітності. Економічний аналіз. 2012. Випуск 10. Частина 4. С. 126–130. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=2a> (дата звернення: 27.09.2023).
10. Мамонов К., Єсіна В., Матвєєва Н., Славута О., Троян В. Формування інтелектуальних систем інвестиційної привабливості будівельних підприємств та визначення на них стейкхолдерів. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2022. Volume 2(43). URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3511/3541> (дата звернення: 27.09.2023).
11. Мамонов К.А. Стейкхолдерно-орієнтований підхід в управленні капіталом бренда строительных корпоративных предприятий : монография. Харьков : ХНУГХ, 2012. 249 с.
12. Velychko V.A., Mamonov K. A., Dymchenko E.V., Grytskov E.V. Integrated approach for assessing the level of stakeholder interaction on construction enterprises. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*. EpSBS. 2021. P. 1054–1063.
13. Бурмака Т.М. Оцінка рівня розвитку підприємств. *Науковий вісник будівництва*. № 29. X. : ХДТУБА, 2004. С. 263–268.

References:

1. Methodological recommendations for monitoring the dynamics of the main economic performance indicators of strategically important enterprises and monopolistic enterprises (based on individual monitoring of enterprises). Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=MetodichniRekomendatsii&pageNumber=4> (accessed 28 September 2023).
2. Rogozhyn, P. (2011) Economics of construction organizations. Kyiv: Skarby, 448. (in Ukrainian)
3. Romanenko, O.V. (2006) Cost effectiveness of construction organizations with a mobile mode of operation: thesis ... Ph.D. Kyiv National University of Construction and Architecture. Kyiv, 221. (in Ukrainian)

4. Torkatyuk, V.I. Analysis of the current state of the construction complex of Ukraine, in the context of the formation of regional structures of its functioning. Available at: <http://economy.kname.edu.ua> (accessed 30 September 2023).
5. Sych, O.S. (2015) Methods of assessing the competitiveness of construction enterprises. Actual problems of management and financial and economic activity of the enterprise. *Bulletin of NTU "KhPI"*, 61, 65–69. (in Ukrainian)
6. Lagovsky, V.V., Payanok, T.M. (2018) Modeling the dynamics of development of the construction industry of Ukraine. *Global and national economic problems*, 23, 710–716. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/137.pdf> (accessed 28 September 2023).
7. Demochani, O.E. Innovative principles of development of analytical models of controlling construction enterprises. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, 55–60. Available at: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2020/42-2020/12.pdf> (accessed 27 September 2023).
8. Surkova, Yu.O. (2008) Problems of implementing an innovative model of development in the domestic construction complex. *Finances of Ukraine*, 6, 99–110. (in Ukrainian)
9. Kalantay, A. (2012) Assessment of the investment attractiveness of the enterprise based on financial statements. *Economic analysis*, 10 (4), 126–130. Available at: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=2a>. (accessed 27 September 2023).
10. Mamonov, K., Yesina, V., Matveeva, N., Slavuta, O., Troyan, V. (2022) Formation of intellectual systems of investment attractiveness of construction enterprises and identification of stakeholders for them. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 2(43). Available at: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3511/3541>
11. Mamonov, K.A. (2012) Stakeholder-oriented approach in the management of brand capital of construction corporate enterprises: monograph. Kharkiv: KhNUGH, 249.
12. Velychko, V.A., Mamonov, K.A., Dymchenko, E.V., Grytskov, E.V. (2021) Integrated approach for assessing the level of stakeholder interaction on construction enterprises. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*. EpSBS, 1054–1063.
13. Burmaka, T.M. (2004) Assessment of the level of development of enterprises. *Scientific bulletin of construction*, 29, 263–268. (in Ukrainian)

THEORETICAL-METHODICAL APPROACH TO THE ASSESSMENT OF THE LEVEL OF DEVELOPMENT OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

The relevance and necessity of developing and applying a theoretical-methodical approach to assessing the level of development of construction enterprises is proven. A multi-level system of indicators for assessing the development of construction enterprises is proposed based on stakeholder, investment and innovation factors, factors of the financial and economic condition, the level of strategic support and the effectiveness of marketing activities and organizational support, which provides the opportunity to develop a theoretical and methodological approach to the assessment of the level of development, taking into account directions and features functioning of BP. A theoretical-methodical approach to assessing the level of development of construction enterprises has been developed, which is based on a set of methods and models, the application of which allows determining an integral factor for performing economic-mathematical modeling of development factors and making informed management decisions. On the basis of the formed quantitative basis, the processes of economic-mathematical modeling of the development of construction enterprises were implemented by determining the dependence between the integral indicator of development and system factors based on the application of the method of correlation-regression analysis, criteria of adequacy of models, which allows to determine forecast changes of the general indicator of BP development. Forecasting of the integral indicator of the development of construction enterprises was carried out depending on changes in stakeholder, investment and innovation factors, factors of the financial and economic state, the level of strategic and organizational support, the effectiveness of marketing activity based on the application of developed economic and mathematical models, which made it possible to determine the «points» of growth of the general indicator of development BP. On the basis of the conducted research, an organizational and economic mechanism for ensuring the development of construction enterprises was developed through the use of organizational and economic support, a toolkit for evaluating the integral indicator of development, the results of economic and mathematical modeling and forecasting, which makes it possible to develop scientifically based recommendations for ensuring the development of BP.

Key words: development, construction enterprises, scientifically based recommendations, intelligent economic systems, theoretical and methodological approach, assessment, modeling, growth points.